Społeczna historia miasta Przemyśla w okresie przedautonomicznym

Spis treści

Wstęp

Rozdział I: Tło historyczne i geopolityczne Przemyśla
1.1. Historia i rozwój miasta do 1772 roku
1.2. Nowe uwarunkowania polityczne po pierwszym rozbiorze Polski
1.3. Struktura demograficzna i etniczna miasta
1.4. Przemyśl jako centrum religijne i kulturowe

Rozdział II: Struktura społeczna i demograficzna Przemyśla
2.1. Liczba ludności i gęstość zaludnienia
2.2. Skład etniczny i wyznaniowy mieszkańców
2.3. Żydowska społeczność Przemyśla
2.4. Struktura zawodowa i społeczna mieszkańców

Rozdział III: Instytucje społeczne i religijne
3.1. Szkolnictwo w Przemyślu przed i po 1772 roku
3.2. Rozwój szkolnictwa wyznaniowego
3.3. Szpitalnictwo i opieka społeczna
3.4. Rola Kościoła i inicjatywy austriackiej administracji

Rozdział IV: Przemyśl w źródłach historycznych
4.1. Analiza formalna i rzeczowa źródeł
4.2. Demograficzne szacunki i wyzwania badawcze
4.3. Kartograficzna dokumentacja miasta
4.4. Lokalizacja obiektów sakralnych i cmentarzy

Rozdział V: Społeczno-religijne życie miasta
5.1. Życie religijne wspólnot chrześcijańskich
5.2. Cerkiew greckokatolicka i kościół łaciński

5.3. Żydowska społeczność religijna
5.4. Wspólnoty wyznaniowe a lokalizacja cerkwi i kościołów

Zakończenie

Bibliografia

Wstęp

Przedmiotem niniejszej pracy były w większości losy wspólnot społecznych, wyznaniowych i etnicznych zamieszkujących przygraniczne miasto Przemyśl w dobie przedautonomicznej.

Uwzględniono zupełnie nowe uwarunkowania polityczne zaistniałe po 1772 roku. Wtedy to całe terytorium miasta i okolicy znalazło się w granicach państwa austriackiego. Praca dotyczy, terytorium miasta Przemyśla, zlokalizowanego głównie wzdłuż murów miejskich oraz okolicy, którą należy lokalizować w dorzeczu Sanu i Wiaru. Przemyśl jak żadne inne miasto zachował cechy odrębnej wspólnoty, zarówno historycznej, jak i demograficznej. W stosunku do obszaru zwartego osadnictwa polskiego na zachodzie, wyróżniała go charakterystyczna, przejściowa struktura wyznaniowa i etniczna ludności. Stanowił ponadto centrum zorganizowanych struktur kościelnych wyższego i niższego rzędu (diecezja łacińska, eparchia greckokatolicka). Obok wspólnot chrześcijańskich krajobraz etniczny i wyznaniowy pogranicza wypełniała ponadto społeczność żydowska. Żydzi aż do końca XVIII w. zachowali na tyle ścisłą odrębność etniczną i wyznaniową, na obszarze miasta i najbliższej okolicy, że można ją określić jako formę izolacji grupowej.

To silnie skontrastowane krajobrazowo i kulturowo miasto zamieszkiwało w badanym okresie od 4 do 15 tys ludzi. Należało ono do najgęściej zasiedlonych miast w okolicy. Pod wieloma względami pogranicze przemyskie tworzyło wyraźną strefę przejściową między ziemiami polskimi i ruskimi. Ukształtowanie terenu i naturalnych ciągów komunikacyjnych sprawiło przy tym, że pełniło ono rolę pomostu kulturowego między społecznościami etnicznymi. Sporo uwagi w niniejszej pracy poświęcono również instytucjom społecznym przede wszystkim szkolnictwu i szpitalnictwu. Przy czym należy zauważyć, że przedstawiciele austriackiej lokalnej administracji wychodząc z założenia, że w nowym kraju – Królestwie Galicji w powyższej sprawie niczego dotąd nie dokonano, traktowali te

sprawy jako pionierskie zadanie.

Równocześnie ciężar i organizacja szpitali i szkół oraz troski o ich utrzymanie miały spoczywać w rękach Kościoła, zwłaszcza proboszczów. Stąd i w tej dziedzinie nakładały się na siebie dotychczasowy dorobek Kościoła jeszcze z czasów Rzeczypospolitej, inicjatywy państwa oraz rzeczywisty stan z początku XIX w. (rozdział III). Prywatno-kościelną instytucją były Towarzystwa Dobroczynne, które organizując w terenie kwesty, wspierały działalność charytatywną i wychowawczą placówek prowadzonych przez siostry miłosierdzia. Podobnie skomplikowany był los szkół. Przed 1772 r. istniało ich na terenie diecezji przemyskiej niewiele, w okresie najintensywniejszych reform liczba ich ustabilizowała się na poziomie kilku jednostek, a w samym Przemyślu istniało szkolnictwo typowo wyznaniowe (katolicka szkoła panieńska, szkoła żydowska dla chłopców).

Szczególnym zainteresowaniem państwa cieszyły się parafie i prowadzone przez nie duszpasterstwo. Stąd oprócz ustawodawstwa w jego sprawach oraz służby Bożej zamierzono pomnożyć ich liczbę na bazie majątku Funduszu Religijnego, pochodzącego ze skasowanych nieparafialnych instytucji kościelnych, zwłaszcza zakonów, w Przemyślu skasowano więc zakony OO. Dominikanów, Jezuitów i Karmelitów bosych. Zadaniem niniejszej pracy było ukazanie struktury terytorialnej osadnictwa, zarówno w jego wymiarze ogólnym, jak i ze względu na istniejące tu podziały etniczne. Z uwagi na stopień zachowania źródeł przedstawiono również strukturę wyznaniową, zawodową i społeczną mieszkańców przygranicznego grodu. Ustalenie wiarygodnej podstawy szacunków demograficznych okazało się zabiegiem najtrudniejszym; wobec mnogości i różnorodności przekazów (rozdz. IV).

Punktem wyjścia było określenie stanu i struktury zaludnienia Przemyśla, jak również wskazanie przestrzeni życiowej i preferencji mieszkaniowych ludności miasta. W tym celu cały zgromadzony materiał źródłowy i pamiętnikarski został poddany drobiazgowej analizie formalnej i rzeczowej, która pozwoliła stworzyć dokumentację kartograficzną (mapy nr 1, 2, 3, 4). Niezwykle problematyczne okazało się zlokalizowanie obiektów sakralnych na mapie historycznej (mapa nr 4). Zadanie to nie do końca się powiodło z uwagi na brak dokładności lub rzetelności przekazów. Nie ma możliwości by na tak małym obszarze i w tak krótkim czasie działało w mieście tak wiele cerkwi opisanych w rozdziale V. Mieszanka nazw podawanych w źródłach jest problemem i wymaga długoletnich

badań archiwalnych. Ich wyjaśnienie jest dużym wyzwaniem dla wielu miłośników miasta. Nie ma wątpliwości co do lokalizacji kościołów rzymsko-katolickich, które w większości przetrwały do dnia dzisiejszego. Analiza cmentarzy przemyskich przedstawiona przez A. Fenczaka, pozwoliła mi z dużym przybliżeniem wskazać historyczne ich miejsce.

Niezwykle pomocne były również prace Z. Budzyńskiego opatrzone wnikliwą analizą bazy źródłowej.

Nazwa Szkoły Wyższej	Uniwersytet Rzeszowski
Rodzaj pracy	magisterska
Rok oddania	2003

To jest gotowa, obroniona praca. Gdyby chcieli Państwo zlecić napisanie zupełnie nowej pracy, to zapraszamy na stronę pisanie prac - sprawdzony serwis!